

УДК 378.147:372.881.111.1:301.172-075.875

РОЛЬ СТУДЕНТА-ЛІДЕРА ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У МАЛИХ ГРУПАХ

Льїна О.М.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Стаття присвячена дослідженню ролі студента-лідера при викладанні іноземної мови студентам економічних спеціальностей методом малих груп. Автором визначено роль студента-лідера, описано типи лідерів в студентському колективі та види взаємодії лідера, групи та викладача. Стаття містить основні критерії та вимоги до лідерів, а також структурні компоненти особистості лідера. Спираючись на власний досвід, автори надають практичні рекомендації та типологію завдань на виявлення лідерів у малих підгрупах, а також на розвиток лідерських якостей в студентів. Перспективно, на думку авторів, провести емпіричне дослідження ефективності інтерактивного навчання за умови взаємодії з лідером викладача, та за відсутності такої.

Ключові слова: студенти-лідери, малі групи, іноземна мова, взаємодія, лідерські якості, ефективність.

Постановка проблеми. Вимоги до професійно спрямованого навчання фахівців обумовлюють те, що професійна підготовка студентів у ВНЗ [11] має бути спрямованою на формування фахівця з високим рівнем професіоналізму [9], який буде конкурентоспроможним на світовому ринку праці, а відтак зможе вільно спілкуватись на професійні теми іноземною мовою. Відповідно до цих вимог залучаються нові технології та методики навчання, як-то інтерактивне навчання, та один з його різновидів: метод малих груп. Зважаючи на новизну даного методу, велику роль у впровадженні методу відіграє взаємодія студентів та викладача, особливо на заняттях іноземної мови. Дана взаємодія відбувається на рівні: мікрогрупа-викладач та викладач-лідер мікрогрупи, отже, особливості взаємодії викладача та лідера мікрогрупи на половину обумовлюють успіх методу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему професійно спрямованого навчання студентів економічного профілю вивчали численні вітчизняні фахівці, як-то В.В. Василевич [1], О.Б. Лисак [3], Л.В. Максимчук [4], О.С. Пшенична [5], В.Я. Чорній [11] та інші. Запровадження інтерактивних технологій та безпосередню взаємодію між викладачем та студентами в даному контексті вивчали Л.В. Максимчук [4], М.Г. Медведєв [5], М.Ю. Олійник [6], І.Ф. Полещук [7]. Проблему взаємодії в межах інтерактивного навчання між викладачем та лідером групи більше вивчали іноземні автори Т. Джерсон, Ф. Проуз [12], В. Беніс [13]. Проте тема лідерства та ролі лідерів у навчальному процесі почала здобувати розвиток на вітчизняному педагогічному просторі лише декілька років тому.

Виділення не вирішених частин проблеми. Зважаючи на дискусійність ефективності методу малих груп, необхідність покращення даної методики та недостатню кількість літературних джерел, присвячених ролі лідерів саме при впровадженні інтерактивних технологій, а також особистий досвід автора викладання англійської мови студентам економічних спеціальностей, нами було обрано тему нашого дослідження: роль лідера (студента) при організації навчання іноземної мови студентів економічних спеціальностей в малих групах.

Мета статті: визначити сферу відповідальності студента-лідера при організації навчання

англійської мови студентів-економістів у малих групах, роз працювати практичні методи по виявленню лідерів та напрацюванню лідерських якостей на заняттях у малих групах.

Виклад основного матеріалу. Навчання у ВНЗ повинно сприяти подальшій професійній самореалізації, саморозвитку і становленню студента особистості як гідного члена суспільства. Студентоцентричне навчання обумовлює застосування численних інтерактивних технологій навчання, особливо при викладанні іноземної мови. Спрямованість навчального процесу на студента та його власна регуляція такого навчання найкраще здійснюється при застосуванні методу малих груп. Зважаючи на комунікативність викладання іноземної мови студентам, робота у малих групах найкраще сприяє врахуванню індивідуальних інтересів студентів [8].

Мала група – природне чи штучно створене викладачем об'єднання студентів у кількості 5-6 осіб, перед яким викладач чи самі студенти (у випадку студентоцентрованого навчання) визначає завдання, які необхідно виконати. В межах кожної підгрупи може виділятися декілька типів творчої особистості студента: генератори ідей та виконавці задуманого, лідери та аутсайдиери, тощо [2]. З позиції лідерства найчастіше у малій групі присутній один лідер та один чи два аутсайдиери, а інші становлять проміжний прошарок. Можливим є варіант, коли у малій групі є формальний лідер (староста, профорг, тощо) та неформальний, причому творча взаємодія чи конфлікт останніх здебільшого визначає успішну діяльність групи. З позиції студентоцентрованого навчання викладач не має права регулювати взаємодію студентів у такому випадку, проте може деяким чином спрямувати роботу у необхідному напрямку (але сам не втручається). Можливий варіант, коли в одній підгрупі присутні декілька студентів з чітко вираженими лідерськими якостями, причому робота може розвиватися у декількох напрямках: взаємодії, пристосування чи конкуренції. Конкурентна взаємодія при навчанні найчастіше призводить до погіршення рівня успішності, коли увага студентів «відтягується» з фокусу навчання на безпосереднє «перештовхування» лідерів між собою. Результативність навчання кожного з лідерів може бути високою, проте колективний результат групи від цього буде низьким [5]. При конкурент-

ній конфліктній взаємодії викладач може провести роз'яснювальну роботу між студентами, проте сам не має втручатися. Найчастіше студент-лідер у групі один. Роллю даного студента є спрямування активності студентів, визначення пріоритетів у навчанні, організації творчої взаємодії між студентами. Тобто, один студент переймає частково на себе функції викладача та займається організацією роботи підгрупи. Отже, в контексті студентоцентричного навчання, студент-лідер підгрупи відіграє надзвичайно важливу роль при вивченні іноземної мови у малих підгрупах та здатний покращити чи погіршити успішність всієї групи.

В контексті малої групи як такої, що містить 4-6 осіб, роль лідера є особливо визначною, так як одна людина здатна «утримувати» групу, спрямовуючи її активність. Тут варто розглянути функції студента-лідера.

Студент-лідер виконує наступні функції при навчанні групи за інтерактивними технологіями, зокрема методом малих груп [12]:

1. Організаційну. Лідер найчастіше приймає на себе всі процеси, пов'язані з організацією роботи підгрупи (виконання завдань, розподіл ролей, термінування навантаження, тощо).

2. Контролюючу. Ця функція не є обов'язковою, проте найчастіше лідер групи особисто перевіряє виконання окреслених завдань студентами та спонукає їх до роботи.

3. Коригуючу. Лідер може коригувати завдання та цілі, прописані або викладачем, або структурою дисципліни, або поставлені ним безпосередньо.

4. Мотивуючу. Особистий приклад лідера, чи його зовнішня мотиваційна діяльність можуть сприяти підвищенню мотивації студентів до навчання та активної та творчої роботи.

Для успішного виконання даних функцій студент-лідер малої групи повинен відповідати наступним вимогам:

1. Успішність та працелюбність, старанність. Студент повинен виявляти гарні та відмінні результати навчання, виявляти бажання навчатися. Якщо лідер групи має низьку успішність, пропускає заняття без поважної причини, чи не бажає навчатися, це негативно впливає на динаміку групи, адже інші студенти починають наслідувати його поведінку.

2. Організаційні здібності. Можливо, рівень успішності самого лідера може відігравати не таке велике значення в успішності групи, як його організаційні здібності. Студенти можуть по-різному сприймати ставлення лідера до навчання, проте якщо він забуває про завдання, не може розподілити завдання між іншими, визначити ролі та об'єм матеріалу, це буде призводити до негативних показників групи.

3. Креативність. Студент-лідер повинен бути креативною особистістю, з гнучким підходом до навчання. Несприйняття студентом технологій навчання, внаслідок відсутності досвіду подібної роботи чи через власне упереджене ставлення може зашкодити успішній роботі групи.

4. Ряд психологічних якостей: самоствердження, самостійність, самовизначення, самооцінка, ентузіазм, загальна активна громадська позиція.

Аналіз літератури та особистий досвід викладання у вищому навчальному закладі допоміг сформулювати наступні групи складових позицій

лідера: мотиваційні (мотивація до навчання, до професії, самовпевненість, прагнення до самореалізації, загальна шкала цінностей особистості), емоційно-вольові (самоконтроль, самовпевненість, само врівноваженість, саморегуляція), особистісні (творчість, організаторські здібності, вплив, комунікативність особи), а також організаційно-ділові (власне організація діяльності та вміння брати на себе відповідальність та вирішувати нестандартні ситуації) [13].

Вважаємо, що лідерами студенти стають при взаємодії з викладачами. Вважаємо, що наступні види діяльності сприяють розвитку лідера як особистості: індивідуальна, групова та колективна діяльність, а саме: робота у малій групі; конкурсна діяльність (змагання між групами), дослідницько-пошукова діяльність (участь у вивченні певних явищ групою, підготовка спільного проекту; тощо).

Щодо ролі лідера у навчанні малих груп, зазначимо, що студент-лідер виконує наступні обов'язки:

1. Організаційні. Слідкує на вчасність відвідування студентами занять, попереджує про зміни, оголошує завдання, нагадує про завдання та терміни їх виконання.

2. Організаторсько-керуючі: розподіляє обов'язки та завдання в підгрупі, визначає сферу відповідальності кожного, за потребою змінює учасників.

3. Взаємодія з викладачем. Є так звані «передаточні» пункти між викладачем та студентами, уточнює всі незрозумілі питання, отримує консультації по незрозумілим питанням.

Робота у малих групах є досить творчим методом навчання, який обумовлює нестандартні ситуації, та постійну взаємодію викладача з групою чи її лідером. Особливо ефективним буде робота при застосуванні проектної роботи у малій групі чи вирішенні кейсів. Роль лідера при виконанні даного методу-організація роботи, «ведення» підгрупи за собою, спрямування на досягнення мети. При змаганні між малими групами перемога підгрупи найчастіше залежить від лідера.

Нижче ми пропонуємо наступні завдання для виявлення лідерів (студентів-економістів) та підкреслення їх лідерських якостей на заняттях з англійської мови:

– Ви – члени одного банку, який перебуває на межі банкрутства за вказаних умов. Пропонуйте своє бачення виходу з кризи.

– Ви – нова (стара) компанія, яка займається торгівлею (промисловими товарами, золотом, лісом). У вас наступні проблеми економічного характеру: ...Запропонуйте варіанти вирішення проблем.

– Ви – компанія, яка співпрацює з українськими (іноземними) виробниками. Ви стикаєтесь із наступними проблемами, які погіршують ваш бізнес. Яким чином можливо вирішити цю проблему.

– Складіть бізнес-план для відкриття своєї справи.

– Складіть проспект для отримання гранту за вказаним економічним напрямком.

Також бачимо якісним виявити лідера при роботі підгрупи за проектною методикою. Таким проектом в малих групах може бути: презентація з однієї теми чи блоку, схема, відеофільм, дослідження-наукова робота, апробація, театральна

постановка, конкурсні завдання як-то: брейн-ринг, вікторина, змагання між малими групами.

Висновки. Креативність інтерактивних методів викладання іноземних мов студентам економічного профілю обумовлює нову парадигму навчання, студентоцентрованість та розкриття яркої особистості кожного у групі. Робота в малих групах загострює потребу в розкритті якостей кожного студента, причому все це відбувається за участю лідера. Роль лідера при організації роботи студентів є значною, так як його мотиваційні, організаторські, комунікативні, емоційні функ-

ції обумовлюють ефективну взаємодію викладача та студентів. Викладачеві необхідно визначити лідера у малій підгрупі, причому бажано, аби формальний лідер співпадав з неформальним. Для розвитку лідерських якостей та покращення роботи групи викладач може використовувати наступні методи роботи: метод проектів, метод кейсів, проблемне навчання, тощо. Вважаємо перспективним проведення емпіричного дослідження ефективності навчання у малих групах з визначеним лідером, та на початкових стадіях організації малої групи, без визначення останнього.

Список літератури:

1. Василевич В. В. Формування професійного мовлення студентів-економістів як засобу взаємодії у просторі європейської комунікації / В. В. Василевич // Наукові праці. Педагогічні науки. – 2003. – [т. 28]. – № 15. – С. 185-192.
2. Вірченко Т. І. Інтерактивні технології формування мовної особистості: постановка проблеми / Т. І. Вірченко. – Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Іжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки: зб. наук. пр. – [редкол.: Л. М. Черноватий (голов. ред.) та ін.]. – Х.: ХНУ. – [вип. 15]. – 2009. – С. 33-40.
3. Лисак О. Б. Формування компетентностей майбутнього фахівця-економіста / О. Б. Лисак // Матеріали дев'ятої міжн. наук.-практ. інтернет-конференції «Соціум. Наука. Культура». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://intkonf.org/lisak-ob-formuvannya-kompetentnostey-maybutnogofahivtsya-ekonomista/>.
4. Максимчук Л. В. Підготовка майбутніх економістів-міжнародників до професійної діяльності засобами інтерактивних технологій: автореф. дис. На здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. В. Максимчук; Хмельницьк. нац. ун-т. – Хмельницький, 2012. – 20 с.
5. Медведєв М. Г. Ігрові методи моделювання економічних систем: навч. посіб. / М. Г. Медведєв, Л. В. Барановська. – К.: вид-во Європейського університету, 2002. – 115 с.
6. Олійник Н. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології у процесі підготовки майбутніх економістів [Електронний ресурс] / Н. Ю. Олійник. – Режим доступу: <http://intkonf.org/category/arhiv/1-pyata-vseukrayinska-naukovopraktichna-internet-konferentsiya-suchasna-nauka-v-merezhi-internet-26-28-lyutogo-2009-roku/pedagogika/>.
7. Полещук І. Ф. Підвищення рівня професійної підготовки студентів економічних спеціальностей засобами ігрових форм навчання: автореф. На здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. Ф. Полещук. – К., 2005. – 20 с.
8. Пометун О. І. Активні й інтерактивні методи навчання: до питання про диференціацію понять / О. І. Пометун // Шлях освіти. – 2004. – № 3. – С. 10-15.
9. Пшенична О. С. Підготовка майбутнього менеджера організацій до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / О. С. Пшенична; Запорізький національний університет. – Запоріжжя, 2012. – 258 с.
10. Сидоренко О. Д. Ситуаційна методика навчання: теорія і практика: практичний посібник / О. Д. Сидоренко, В. І. Чуба. – К.: Центр інновацій і розвитку, 2001. – 256 с.
11. Чорний В. Я. Формування готовності до професійного спілкування майбутніх фахівців фінансово-економічної сфери: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Чорний Віра Ярославівна; Тернопільський нац.-пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2011. – 324 с.
12. Philip Prowse. A Person-Centred Approach: How far can we go? // LAURELS NEWS. – 1993. – № 10. – November. – С. 64-72.
13. Warren Bennis Reinventing Leadership. – Cambridge, 1992. – С. 46-60.

Ильина О.Н.

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

РОЛЬ СТУДЕНТА-ЛИДЕРА ПРИ ОРГАНИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА СТУДЕНТОВ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ В МАЛЫХ ГРУППАХ

Аннотация

Статья посвящена исследованию роли студента-лидера при преподавании иностранного языка студентам экономических специальностей по методу малых групп. Автором определено роль студента-лидера, описаны типы лидеров в студенческом коллективе и виды взаимодействия лидера, группы и преподавателя. Статья содержит основные критерии и требования к лидерам, а также структурные компоненты личности лидера. Основываясь на личном опыте, авторы дают практические рекомендации и типологию заданий на выявление лидеров в малых подгруппах, а также развитие лидерских качеств у студентов. Перспективно, по мнению авторов, провести эмпирическое исследование эффективности интерактивного обучения при условии взаимодействия с лидером преподавателя и при отсутствии такого взаимодействия.

Ключевые слова: студенты-лидеры, малые группы, иностранный язык, взаимодействие, лидерские качества, эффективность.

Ilyina O.M.

Kyiv National Economic University named after Vadim Hetman

THE LEADER STUDENTS' ROLE IN IMPLEMENTING SMALL GROUP METHOD AT FOREIGN LANGUAGE CLASSES

Summary

The article is dedicated to the study of the leader students' role when being taught Economical English by the Small Group method. The author defines functions of the leader students, describes typology of student leaders and interaction between the leader, student group and the tutor. The article contains information about the main requirements for leaders as well as the structure of the leader personality. Basing on the personal experience, the authors provide with practical recommendations how to detect leaders in small groups, and suggest drills to develop leader qualities in students. The authors consider it interesting to study the effectiveness of interactive learning while the tutor is interacting with the leader, compared with interactive learning without such interaction.

Keywords: leader students, small groups, foreign language, interaction, leader qualities, effectiveness.